

TÜRKİYE NÜFUSUNUN EN AZ YÜZDE 92'Sİ KİRLİ HAVA SOLUYOR



Temiz Hava Hakkı Platformu'nun (THHP) 2016 yılından bu yana düzenli olarak hazırladığı, Türkiye'deki hava kalitesi ve hava kirliliğinin insan sağlığına etkilerini inceleyen Kara Rapor 2024 yayımlandı.

Kömür, petrol ve doğal gazın yakılmasının, fosil yakıtlara bağımlılığın en önemli çevresel bedellerinden biri hava kirliliği.

Türkiye'de hava kalitesinin yönetimiyle ilgili detaylı bir mevzuat olsa da bu mevzuatın içeriğinde ve uygulanmasında ciddi sıkıntılar bulunuyor. En önemli sorunlardan biri, mevzuatta belirli sektör ve tesislere tanınan istisnalar.

2016 yılından beri Türkiye genelinde, yıl bazında hava kalitesi verilerini, mevzuat, politika ve uygulamalarını inceleyen THHP, Kara Rapor'un altıncısında da hava kirliliğiyle ilgili sorunları ortaya koyup somut çözüm önerileri getiriyor. Temiz Hava Hakkı Platformu Koordinatörü Deniz Gümüşel, düzenlenen basın toplantısında şunları söyledi:

“Temiz hava hakkı, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkının

önemli bir bileşeni ve bir insan hakkı.

Bu hakkın etkili biçimde kullanılabilmesinin ön koşulu, soluduğumuz havanın kalitesini bilmek. Bu da ancak etkin bir hava kalitesi izleme sistemi, bu sistemden elde edilen verilerin doğru değerlendirilmesi ve kamuoyu ile şeffaf süreçlerle paylaşılması mümkün.

Kara Rapor'da şunu ortaya koyuyoruz: 2022 ve 2023 yıllarında Türkiye genelinde hava kalitesi izleme ağındaki istasyon sayıları artsa hava kirliliğinin izlenmesi verimi hala çok düşük. Yani altyapımız var, ama bu altyapıyı etkin işletmiyoruz. Özellikle fosil yakıt kullanan ağır sanayinin olduğu bölgelerde hava kalitesi düzenli takip edilmiyor. Özellikle fosil yakıt kullanan ağır sanayinin olduğu bölgelerde hava kalitesi düzenli takip edilmiyor. Maalesef Türkiye'de nüfusun yüzde 92'sinden fazlası hala Dünya Sağlık Örgütü standartlarına göre kirli hava soluyor.”

Çevre sağlığıyla ölümlerin dörtte biri önlenabiliyor

26 Eylül, 2011 yılından bu yana dünya genelinde “Dünya Çevre Sağlığı Günü” olarak kabul ediliyor. Çevre ile sağlık arasındaki ilişki üzerine yeni bir rehber hazırlayan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), ölüm vakalarının %24'ünün önlenabilir çevresel sağlık riskleri kaynaklı olduğunu belirtiyor.

28 Temmuz 2022'de Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarihi bir kararı kabul etti. Kararda “Herkes temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreye sahip olma hakkına sahiptir” ifadesi yer aldı. Günümüzde 160'dan fazla devlet bu hakkı, anayasaları, yasaları veya bölgesel anlaşmaları aracılığıyla yasal hale getirmiş durumda.

On yıldır süren deneyimler; temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının, temiz hava, temiz ve yeterli su, sağlıklı ve sürdürülebilir şekilde üretilmiş gıda, insanların güvenli yaşamayı çalışabilecekleri, öğrenebilecekleri ve eğlenebilecekleri, zehirli maddelerin ve kirliticilerin olmadığı ortamlar; sağlıklı ekosistemler ve biyoçeşitlilik ve güvenli bir iklim içerdiğini doğruluyor. Sağlıklı bir çevre hakkının maddi unsurları, bilgiye erişim, karar alma süreçlerine kamu katılımı ve ifade özgürlüğü gibi usul haklarıyla da desteklenmesi gerekiyor. Dolayısıyla tüm bunlara ek olarak daha güçlü çevre yasalarının hayata geçirilip uygulanması ile birlikte hesap verebilirliğin artırılması büyük önem teşkil ediyor.



AB tahrip olan doğal alanların en az yüzde 20'sini onaracak

Kısa süre önce Doğa Yenileme Kanunu'nu kabul eden Avrupa Birliği, tahrip olmuş ekosistemlerinin en az beşte birini, önümüzdeki altı yıl içinde onarmayı hedefliyor.

Avrupa Birliği (AB) Biyoçeşitlilik Stratejisi kapsamında hazırlanan Doğa Yenileme Kanunu'nu (Nature Restoration Law, NRL) kabul eden AB üyesi ülkeler, 2030 yılına kadar birliğin karasal ve denizel ekosistemlerinin en az yüzde 20'sine denk gelen alanlarda ekosistemi onarmayı taahhüt etti. Yüzyıl ortasına kadar ise onarım ihtiyacı olan tüm ekosistemlerin yenilenmesi hedefleniyor.

Kanun kapsamında 2030 yılına kadar nehirlerin 25 bin kilometre boyunca özgür, engelsiz akması ve en az üç milyar ağaç dikilmesi de planlanıyor. Avrupa Yeşil Mutabakatı ve AB Biyoçeşitlilik Stratejisi kapsamında hazırlanan kanun, hem biyoçeşitliliği artırmayı hem de iklim değişikliği ile mücadelede doğadan destek almayı hedefliyor. Avrupa doğası kaygı verici ölçüde zarar görmüş durumda. Kitadaki yaşam alanlarının yüzde 80'den fazlasının iyi durumda olmadığı hesaplanıyor. Bu nedenle kıtanın sulak alanlarını, ormanlarını, nehirlerini ve denizlerini onarmak, doğayı restore etmek önem taşıyor.

İlk olarak 2022'de önerilen kanunun kabul edilmesi, özellikle tarım lobbiesinin muhalefeti nedeniyle, oldukça zorlu oldu. Bozulan birçok ekosistem bugün tarım arazisi olarak kullanıldığından kanunda önerilen onarım, Avrupa Halk Partisi (European People's Party) tarafından "Avrupa tarımına, ormancılığına ve balıkçılığına bir saldırı" olarak tanımlandı ve sağ partilerin muhalefetiyle karşılaştı. AB'nin en büyük tarım lobisi Copa-Cogeca da "gıda güvenliğini tehdit edeceğini" iddia ettiği kanunu önlemek için büyük gaba harcadı.

TÜRKİYE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI ANLAŞMASINA TARAF OLDU



Dünya okyanuslarının üçte ikisini oluşturan açık denizlerin %1'inden daha azı korunurken açık denizlerdeki aşırı ve kontrolsüz faaliyetler neticesinde deniz çevresi ve deniz kaynakları zarar görüyor. Birleşmiş Milletler (BM) 79. Genel Kurulu kapsamında, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, ulusal yetki alanı dışındaki alanlarda deniz biyolojik çeşitliliğini koruma ve sürdürülebilir kullanımı hedefleyen BM anlaşmasını imzaladı.

Birleşmiş Milletler (BM), 79. Genel Kurulu kapsamında New York'taki temaslarını sürdüren Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, "Ulusal yetki alanı dışındaki alanlarda deniz biyolojik çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilir kullanımına ilişkin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi"ni imzaladı.

Diplomatik kaynaklardan edinilen bilgiye göre, devletlerin, iç sular, kara suları, kıta sahanlığı, Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) gibi yargı yetkilerini kapsayan alanların dışında kalan açık deniz alanlarında deniz biyolojik çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusundaki anlaşmaya taraf olunmasına ilişkin süreç, Bakan Fidan'ın katılım belgesini imzalamasıyla başlatıldı.

Uluslararası deniz hukukunun yapıtaşları prensiplerinden biri olan "açık denizlerin serbestisi" ilkesi çerçevesinde, açık deniz alanları tüm devletlerce kullanılabilirken, küresel ortaklar olarak da nitelendirilen bu deniz alanları, özel olarak hiçbir devlete ait değil.

Öte yandan dünya okyanuslarının üçte ikisini oluşturan açık denizlerin %1'inden daha azı korunurken, açık denizlerdeki aşırı ve kontrolsüz faaliyetler neticesinde deniz çevresi ve deniz kaynakları zarar görüyor. Anlaşma, ulusal yetki alanları dışında kalan bu deniz alanlarındaki biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını amaçlıyor.

Anlaşma; açık denizlerde koruma alanları yaratılmasını, alan tabanlı yönetim araçları sisteminin kurulmasını, açık denizlerde planlanan faaliyetlerle ilgili çevresel etki değerlendirmesi yapılmasına dair yükümlülükleri içeriyor. Bununla birlikte okyanuslarda yapılacak biyolojik keşiflerin bilim, teknoloji ve tıp alanlarında faydalarının adılana ve eşitlikçi paylaşımını, açık deniz alanlarının iyi yönetilmesini ve bilimsel araştırmalar konularında işbirliğini ve geliştirmekte olan ülkelerin kapasitelerini güçlendirilmesini de kapsıyor.